

**6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Kapsamında
Ofis İşyerlerinde Risk Değerlendirmesi**

*According to the Law of Occupational Health and Safety Numbered
6331 Risk Assessment at the Office Workplaces*

Özgür Hakan Çavuş

Katip Çelebi Üniversitesi

Turizm Fakültesi

Katip Çelebi University

Faculty of Tourism

ohcavus@gmail.com

Temmuz 2015, Cilt 6, Sayı 2, Sayfa: 1-14

July 2015, Volume 6, Number 2, Page: 1-14

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL
İsmail AKBIYIK
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF
Doç. Dr. Erdem CAM

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRÜ / ENGLISH EDITOR
Bekir SERT

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES
ECONLIT - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA
DOAJ - SE

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION
PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR
DİLİ / LANGUAGE
TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - *TURKISH and ENGLISH*

PRINT ISSN
2146 - 0000
E - ISSN
2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Dr. Serhat AYRIM - ÇSGB
Dr. Siddık TOPALOĞLU - ÇSGB
Dr. Havva Nurdan Rana GÜVEN - ÇSGB
Nurcan ÖNDER - ÇSGB
Ahmet ÇETİN - ÇSGB
Doç. Dr. Erdem CAM - ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield - UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University - CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özey MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Doç. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*
Dr. Tayo FASHOYIN *International Labour Organization - CH*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *Türkiye Bilimler Akademisi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Kadir Has Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*
Prof. Dr. Ali SEYYAR *Sakarya Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. İnsan TUNALI *Koç Üniversitesi*
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Recep VARÇIN *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Nevzat YALÇINTAŞ *Emekli Öğretim Üyesi*
Prof. Dr. Erinç YELDAN *Yaşar Üniversitesi*

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Kapsamında Ofis İşyerlerinde Risk Değerlendirmesi¹

*According to the Law of Occupational Health and Safety Numbered 6331
Risk Assessment at the Office Workplaces*

Özgür Hakan Çavuş²

Öz

İş kazaları ile meslek hastalıklarını önlemek ve iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşanan sorunlara kalıcı çözümler getirmek amacıyla, AB ve ILO normlarına uygun olarak hazırlanan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30.06.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni yasa, işverene yeni ve oldukça fazla yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülüklerin en başında ise, risk değerlendirmesi gelmektedir. Risk değerlendirmesini yapmamak işçilerin iş kazaları ve meslek hastalıklarına uğrama riskini artıracaktır. Kamu ve özel sektör olmak üzere tüm faaliyet alanlarını ve tüm çalışanları kapsayan kanun, proaktif yaklaşımı esas alarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile özellikle İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği ve risk değerlendirmesine ilişkin ayrıntıların ortaya konulması amaçlanmış ve ofis işyerlerinde örnek tablo yardımıyla risk değerlendirmesinin nasıl yapılması gerektiği belirgin hale getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, işverenin risk analizi yapma yükümlülüğü, ofis işyerleri

Abstract

To prevent occupational accidents and occupational diseases and to bring lasting solutions to the problems in the field of OSH, Law of Occupational Health and Safety numbered 6331 has been prepared in accordance with EU standards and ILO was promulgated in the Official Gazette on 06/30/2012. The newly adopted legislation imposes new and quite a lot of obligations on the employers. Risk assessment is the first and foremost among such obligations. The law was prepared on the basis of proactive approach by considering all fields of activities and all employees from both public and private sector. In this study, it was presented the details regarding risk assessment by searching through the Law of Occupational Health and Safety and particularly By-Law of Risk Assessment and attempted to make clear, with the help of sample table, how to perform a risk assessment in the office work places

Keywords: Law of Occupational Health and Safety Numbered 6331, Employers' Obligations of the Risk Assessment, office work places

¹Bu makale Pamukkale Üniversitesi Honaz Meslek Yüksekokulu tarafından 23-25 Ekim 2014 tarihinde düzenlenen 13. Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuş olan çalışmanın gözden geçirilmiş halidir.

²Yrd. Doç. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ohcavus@gmail.com

Giriş

İş sağlığı ve güvenliği, çalışanların beden ve ruh bütünlüklerinin korunmasını hedefleyen bir bilim dalıdır. İşverenlere, çalışanların sağlıklı ve güvenli bir ortamda bulunmalarını sağlamaları açısından birtakım yükümlülükler ve sorumluluklar getirilmiştir.

İş sağlığı ve güvenliğinin bir sistem olarak işletilmesi, öncelikle iş kazalarının ve meslek hastalıklarının azalmasını sağlar. Bunun sonucunda işverenler hem yasal yükümlülüklerini yerine getirmede daha dikkatli davranarak iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşmasına önemli katkı sağlamış hem de özellikle işkazası sonucu ortaya çıkacak tazmin yükümlülüklerinden de kurtulmuş olurlar.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile işverenlere ve çalışanlara önemli yükümlülükler getirilmiştir. İşveren yükümlülüklerinden en önemlisi ve hatta başta geleni de işçi ve/veya memur çalıştıran bütün kurum, kuruluş ve özel işyerlerinin risk değerlendirmesi yapma zorunluluğunun bulunmasıdır. Risk değerlendirmesi, önce çalışanları korumak sonra da işyerini ve işyerinin çevreye verebileceği zararlardan başka kişi ve kuruluşları korumak amacıyla yürütülmesi gereken bir faaliyettir. Risk değerlendirmesinin nasıl yapılacağı hem 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda hem de İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde açıklanmıştır. Az tehlikeli grupta yer alan özel veya kamu sektörüne ait "ofis işyerleri" işverenlerinin risk değerlendirmesi yaptırma yükümlülüğü de 01.01.2013 tarihinden başlamıştır.

Bu makalede 6331 sayılı Kanun kapsamında ofis işyerlerinde risk değerlendirmesi konusu kavramsal olarak ve hukuki boyutuyla ele alınmıştır.

1. İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında İş Kazası ve Meslek Hastalıkları

İş sağlığı ve güvenliğini; "iş kazası ve meslek hastalıklarını önlemek üzere, işyerinde alınması gerekli önlemler bütünü ile çalışanları eğiterek, gözetim ve denetim görevini yapmaktır" şeklinde de daha kısa olarak tanımlayabiliriz. İş ortamından, çalışma çevresinden ve çalışmaktan doğan bütün riskler karşısında çalışanların korunması ve bu korumanın sağlanması için gereken tedbirler bu kavramın konusunu oluşturur (Özdemir, 2004: 22). Ancak özünde bu iki kavramı birbirinden ayrı olarak incelemek çok güçtür. Sağlık konusunda gerekli tedbirlerin alınmaması işçilerin sağlıklarını kaybetmelerine neden olur. İş güvenliği tedbirlerinin alınmaması halinde de işçiler kazaya uğrayarak vücut bütünlüklerinde kayıplar yaşamaktadırlar. Dolayısıyla, sağlık ve güvenlik birbiri ile etkileşim halinde olan iki kavramdır (Kılıç, 2006: 18-19). Konunun anlaşılması bakımından, iş sağlığı ve güvenliği kavramlarını ayrı iki başlık halinde incelemek daha faydalı olacaktır.

İş sağlığı kavramı olarak, çalışan bir kişinin çalışma koşulları ile kullanılan araç ve gereçlerden doğabilecek tehlikelerden arınmış veya bu tehlikelerin asgari düzeye indirildiği bir iş çevresinde huzurlu biçimde yaşayabilmesini anlatır. Söz konusu tehlikelerin önlenmesi veya en azından asgari düzeye indirilmesi ise; çeşitli meslek dallarında çalışan kişilerin fiziki, düşünsel ve sosyal açıdan tam iyi olma durumlarının sağlanması ile sürdürülmesini ve çalışma koşulları veya kullanılan maddeler nedeniyle çalışanların sağlığına gelebilecek zararların önlenmesini amaçlamaktadır. İşçinin beden sağlığının yanı sıra ruh sağlığının korunması ve üretimden kaynaklanan sağlık problemlerinin çevresel etkileri de iş sağlığının konusuna girmektedir (Centel, 2013: 8-9) Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 155 sayılı İş Çevresinde İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesinde, iş sağlığını, "sadece işle ilgili hastalığın ve zafiyet yokluğu değil, aynı zamanda iste hijyen ve güvenlikle

doğrudan ilgili sağlığı etkileyen zihinsel unsurlardır” şeklinde tanımlanmıştır (Willey, 2000; 319).

İş güvenliği, işin yapılması sırasında çalışanların karşılaştığı tehlikelerin ortadan kaldırılması veya azaltılması konusunda, işverene getirilen yükümlere ilişkin teknik kuralların bütünüdür. İşin güvenli biçimde gerçekleştirilmesi ya da işçi açısından fiziki bir kayba neden olmadan gerçekleştirilmesi faaliyetlerinin bütünüdür. İş güvenliğini, “işçilerin işyerine işin görülmesi ile ilgili olarak meydana gelen tehlikelerden, bedensel ve ruhsal olarak zarara uğramamaları için alınması zorunlu hukuki, teknik ve tıbbi önlemlere yönelik sistemli çalışmaları” şeklinde de tanımlayabiliriz. İş güvenliğinin temel ilkelerini ise, işyerindeki güvensiz koşulları veya tehlikeli durumu ortadan kaldırmak ve çalışanın güvensiz eylemlerini ve tehlikeli davranışını en aza indirmek oluşturur (Süzek, 1985: 16).

Dar anlamda iş sağlığı ve güvenliği, işyerinde işin yapılması sırasında yada iş ortamı veya çalışma çevresi koşulları nedeniyle işçilerin karşılaştıkları bütün risklerin ortadan kaldırılması veya azaltılması için alınması gereken önlemlere yönelik sistemli çalışmalarıdır (Balkır, 2012:59).

Geniş anlamda iş sağlığı ve güvenliği ise, işyeri ve işçi ile sınırlı kalmadan bir işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetlerden etkilenen tüm insanların sağlığına ve güvenliğini etkileyen tehlikelerin ve tehlikeleri ortaya çıkaran etkenlerin ortadan kaldırılması veya azaltılması çalışmalarıdır (Kabakçı, 2009: 82). Söz konusu geniş tanımlama; çalışanları her türlü riske karşı koruyacak uygun iş ortamı oluşturmak, işin tehlikelerinden çevredekiler dahil herkesi korumak ve üretimin güvenliğini sağlamak konularını öne çıkarmıştır (Kalkış, 2014: 5).

Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği (ISSA), “iş sağlığı ve güvenliğinin sosyal güvenliğin tam da kalbinde yattığını” belirtmektedir. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerine yatırım yapmak, iş kazası ve meslek hastalıklarının azalmasına, bireylerin refahlarının korunmasına yardımcı olmaktadır (ISSA, 2008: 12). İş sağlığı ve güvenliği hakkının gerçekleştirilmesi, sosyal güvenlik hakkı içinde devlete verilmiş bir sorumluluktur (Balkır, 2012: 62). Sosyal güvenliğin kapsamını riskleri önleyici (proaktif) şekilde de tanımladığımızda iş sağlığı ve güvenliği hakkının sosyal güvenlik hakkı içinde yer aldığını ifade edebiliriz. (Süzek, 2012: 855-857, Balkır, 2012: 62).

İş kazası ve meslek hastalığı ile ilgili sosyal koruma³ iki aşamada sağlanmaktadır. Bunlardan birincisi risk meydana gelmeden riskin önlenmesini içeren iş sağlığı ve güvenliği sisteminin kurulması ve uygulanmasıdır. İkincisi ise risk meydana geldikten sonra iş kazası ve meslek hastalığı sonucu çalışanın ve bağımlılarının gelir azalışı ve gider artışını tazmin eden sosyal güvenlik programlarıdır. 6331 sayılı yeni İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası, iş sağlığı ve güvenliğinin koruma ağını genişletmektedir (Karadeniz: 2012).

ILO’ya göre dünyada, her 15 saniyede bir işçi ve her gün 6300 kişi iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölmekte ve her 15 saniyede 160 işçi iş kazası geçirmektedir. Başka bir deyişle, her yıl 2,3 milyondan daha fazla kişi iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölmesi demektir. Bu günlük sıkıntının insan maliyeti büyüktür ve zayıf iş sağlığı ve güvenliği

³ Sosyal koruma, bir ülkede yaşayanların sosyal risklere karşı korunmaları için düzenlenmiş tüm sosyal toplu transfer sistemlerine denir. Sosyal Koruma= Sosyal Güvenlik + Sosyal Yardımlar + Sosyal Hizmetler olarak da formülize edilebilir (Kapar, 2005: 3-9).

uygulamalarının ekonomik maliyetinin ise her yıl dünya gayri safi hâsılasının %4 olduğu tahmin edilmektedir (ILO, 2013).

Ülkemizde iş kazalarının ve meslek hastalıklarının sayıları ürkütücü boyutlara ulaşmıştır. SGK istatistikleri incelendiğinde; 2010 yılında 62.903 iş kazası meydana gelmiş ve 533 meslek hastalığı tespit edilmişken 2014 yılında toplam 221.366 iş kazası meydana gelirken meslek hastalığının rakamı toplamda 494 olarak gerçekleşmiştir (SGK, İstatistik Yıllıkları, 2010 ve 2014).

Ofis sektörü meslek hastalıkları ve iş kazaları yönünden ele alınması gereken bir sektördür. 2007-2013 yılları arasında TÜİK tarafından yapılan araştırmaya göre, “büro ve müşteri hizmetleri” grubunun iş kazalarının en az yaşandığı ve işe bağlı sağlık sorununa maruz kalan en düşük gözlendiği grup olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2014 ve ÇSGB, 2014).

Ofis hastalıkları, sürekli aynı pozisyonda kalma, tekrarlayan hareketler, ekranlı ve klavyeli araçlarla çalışma, el bileği ve parmaklara arası yüklenmeler, ortamın ısı, nem, ışık ve konfor yönünden uygunsuzluğunun neden olduğu multi sistemik hastalıklar topluluğudur. Ofis hastalıklarını; kas-iskelet sistemi hastalıkları, dolaşım sistemi hastalıkları, alerjik hastalıklar ve psikolojik hastalıklar olmak üzere dört temel başlık altında toplayabiliriz⁴ (Ulucan ve Zeyrek, 2012).

Tablo:1 2008-2014 Yılları Arasında Aktif Sigortalıların İş Kazası Meslek Hastalığı Olaylarının Büro Faaliyetleri Açısından Sayıları

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İşkazası Sayısı	596	418	360	445	602	1312	1925
Meslek Hastalığı Sayısı	1	5	1	0	2	0	4

Kaynak : SGK İstatistik Yıllıkları, 2008,2009,2010,2011,2012,2013,2013
[http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari/]

Tablo:1’de, 41 meslek kodu altında sınıflandırılan “büro elemanları” açısından işkazası ve meslek hastalıkları sayıları gösterilmiştir. Tabloya göre 2008-2014 yılları arasında 2010 yılında en az, 2014 yılında en fazla sayıda iş kazası olayı meydana gelmiş ayrıca 2011

⁴ Sözkonusu dört grup şunlardır (Ulucan ve Zeyrek , 2012) :

Kas İskelet Sistemi Hastalıkları: Ofislerde bel ağrıları, boyun-bel fitikleri, dizlerde öncelikle olmak üzere kırkırdak aşınmaları sık meydana gelir. Sürekli klavye kullanmaya bağlı dirsek, önkol ve el bileğinde kas hastalıkları çok olur.

Dolaşım Sistemi Hastalıkları: Ofislerde de diğer işyerlerinde de olduğu gibi sürekli stres, hipertansiyon ve kalp damar hastalıklarının artmasını sağlayan (kalp krizi gibi) en önemli faktörlerden birisidir.

Alerjik hastalıklar: Çalışanların kapalı ve dar alanlarda topluca bulunmaları, halı döşemeler, ofislerde kullanılan karbon ve fotokopi kâğıtları, boya, mürekkep gibi malzemeler ve özellikle klimalardan bulaşan lejyoner hastalığı bakterileri ofis ortamlarında meydana gelen alerjik hastalıkların kaynaklarıdır.

Psikolojik hastalıklar: Sürekli stres hali insanlarda depresyon, öfke, mutsuzluk, uyumsuzluk gibi problemlerin ortaya çıkmasına neden olur. Bu toplumsal ve ikili ilişkilerde ciddi sürtüşmelere sebep olur. Özellikle ofislerdeki psikososyal riskler doğru biçimde değerlendirilemediğinden, işyerlerinde psikososyal sağlığı korumak adına yeterli çözüm önerileri geliştirilememektedir. Bunun bir sonucu ya da belki de nedeni olarak, Dünya Çalışma Örgütü Meslek Hastalıkları Listesi’ne (ILO List of Occupational Diseases, 2010) psikolojik rahatsızlıklar en son revizyonda eklenmiştir. Türkiye’de ise meslek hastalığı tanısı koymanın güçlüğü düşünüldüğünde, işle ilgili çatışmaların yol açtığı bir depresyonu meslek hastalığı olarak tanımlamak neredeyse olanaksız gözükmektedir (Vatansever, 2014)

yılında herhangi bir meslek hastalığı saptanamamış 2014 yılında ise en fazla sayıda meslek hastalığı tespiti yapılmıştır.

2. Risk ve Risk Yönetimi Kavramları

Risk kavramının farklı tanımları yapılmaktadır. ILO'ya göre risk, “belli bir dönemde veya koşullar altında istenmeyen olayın ortaya çıkma olasılığı, çevre koşullarına göre sıklık ve olasılık” olarak ifade edilmiştir. (ILO; 2001)

İstanbul Sanayi Odası'nca hazırlanan Risk Yönetimi - Prensipler ve Kılavuzlar Standartı ISO 31000:2011'e göre risk; “hedefler üzerindeki belirsizlik etkisi”dir. Bir etki beklenenden bir sapmadır (pozitif ve/veya negatif). Risk genellikle muhtemel olaylar ve sonuçlara göre veya bunların bir birleşimine göre karakterize edilir. Risk genellikle bir olayın sonuçlarının (şartlardaki değişiklikler dahil) ve karşılık gelen olma ihtimalinin bir birleşimi cinsinden ifade edilir (ISO, 2011).

Risk yönetimi ise hedeflerimize etki yapan riskleri ortaya çıkarmak ve onlarla baş edebilmek için atılan tüm mantıklı adımları kapsayan dinamik bir süreçtir (Pickett, 2010: 57). Yine risk yönetimini, insan hayatı ve çevre güvenliği ile ilgili risklerin değerlendirilmesi, iş kazası veya meslek hastalıklarının nedenleri ve bunları etkileyen faktörlerle ilgili en geçerli bilgiyi toplayarak tehlikelerin ortaya çıkmasını engellemek için etkili bir güvenlik ağı kurmak olarak tanımlayabiliriz (Özkılıç,2005:48-49).

Risk kelimesinin hukuki anlamı 6331 sayılı Kanun'un 3/o maddesinde ve İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 4/e maddesine göre risk, tehlikeden kaynaklanacak kayıp, yaralanma ya da başka zararlı sonuç meydana gelme ihtimalini ifade etmektedir.

6331 sayılı Kanun'un 3/ö maddesinde ve yine İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 4/f maddesine göre risk değerlendirmesi ise, işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmalar olarak tanımlanmıştır. Ayrıca İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 7. maddesine göre de risk değerlendirmesi; tüm işyerleri için tasarım veya kuruluş aşamasından başlamak üzere tehlikeleri tanımlama, riskleri belirleme ve analiz etme, risk kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması, dokümantasyon, yapılan çalışmaların güncellenmesi ve gerektiğinde yenileme aşamaları izlenerek gerçekleştirilir.

Ofis işyerleri, İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği (R.G, 26.12.2012-28509) ekinde yer alan İşyeri Tehlike Sınıfları Listesinde NACE Rev.2 Altılı Kod sisteminde 82 numarada kodlanan “Büro Yönetimi, Büro Destek ve İş Destek Faaliyetleri” adı altında ve “az tehlikeli” işyeri grubunda sınıflandırılmıştır. Bu nedenle “büro işyerleri” işverenleri tarafından 6331 sayılı Kanun'un 10. Maddesine göre, 01.01.2013 tarihinden itibaren risk değerlendirmesi yapmaları/yaptırmaları zorunlu hale gelmiştir.

Ofis işyerleri için önemli konulardan birisi de ergonomidir. Ergonomi, çalışan kişinin işi, iş aletleri ve iş çevresiyle olan ilişkilerini araştırır. Ergonominin risk faktörleri de risk değerlendirmesi sırasında tespit edilerek ofislerde iş sağlığı ve güvenliği sağlanmaktadır.

Ergonomi kapsamında, ekranlı araçlarla çalışmalarda alınacak asgari sağlık ve güvenlik önlemlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla çıkarılmış olan Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesine

göre (R.G, 16.04.2013-28620) işveren, ekranlı araçların kullanımından kaynaklanan riskleri, özellikle görme, fiziksel sorunlar ve mental stresle ilgili riskleri de dikkate alarak, bu risklerin etkilerini, yol açabileceği ilave etkilerini ve risklerin bir arada olmasından kaynaklanabilecek olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi için her türlü sağlık ve güvenlik önlemlerini almak amacıyla risk değerlendirmesi yapmak zorundadır. Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmeliğin⁵ ekinde (ek:1) yer alan listede, ekranlı araçlarla çalışmalarda monitör, klavye, çalışma masası veya çalışma yüzeyi, çalışma sandalyesi, çalışma alanı, aydınlatma, gürültü, termal konfor, radyasyon, nem, operatör-bilgisayar arayüzü ile ilgili işverence sağlanması gereken asgari ölçüler ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

3.Risk Değerlendirmesi Ekibi

Bir işyerinde risk değerlendirmesi yapmak hem profesyonellik gerektiren hem de ekip olarak çalışılmasını gerektiren bir süreçtir. İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 6. maddesine göre risk değerlendirme ekibinde; a) İşveren veya işveren vekili, b) İşyerinde sağlık ve güvenlik hizmetini yürüten iş güvenliği uzmanları ile işyeri hekimleri, c) İşyerindeki çalışan temsilcileri, ç) İşyerindeki destek elemanları ve d) İşyerindeki bütün birimleri temsil edecek şekilde belirlenen ve işyerinde yürütülen çalışmalar, mevcut veya muhtemel tehlike kaynakları ile riskler konusunda bilgi sahibi çalışanlar yer alır.

İşveren⁶, ihtiyaç duyulduğunda bu ekibe destek olmak üzere işyeri dışındaki kişi ve kuruluşlardan hizmet alabilir. Yine İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 6/4. maddesine göre, işveren, risk değerlendirmesi çalışmalarında görevlendirilen kişi veya kişilerin görevlerini yerine getirmeleri amacıyla araç, gereç, mekân ve zaman gibi gerekli bütün ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Görevlerini yürütmeleri sebebiyle bu kişilerin hak ve yetkileri kısıtlanamayacaktır Ayrıca aynı Yönetmeliğin 6/5. maddesine göre, risk değerlendirmesi çalışmalarında görevlendirilen kişi veya kişiler işveren tarafından sağlanan bilgi ve belgeleri korumak ve gizli tutmakla yükümlüdür.

4.Risk Değerlendirmesinin Aşamaları

Risk değerlendirmesi Avrupa Birliği'nin (AB) iş sağlığı ve güvenliği konusuna yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatı risk yönetimi kavramı çerçevesinde şekillenmiştir. 89/391 sayılı Avrupa Birliği'nin "Çalışanların Sağlık ve Güvenliğinin İyileştirilmesi için Alınacak Önlemlere İlişkin Direktifi'ne göre işverenler; iş sağlığı ve güvenliği risklerini değerlendirerek önleyici tedbirleri, kullanılan iş ekipmanını, kimyasal madde seçimini ve işyeri donatımını bu değerlendirme sonuçlarına göre belirlemekle yükümlü tutulmuşlardır. Ayrıca "İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 161 Sayılı ILO Sözleşmesinin" 5/a maddesinde, risk değerlendirmesinin iş güvenliğinin ilk süreci olduğu vurgulanmıştır (Özdemir, 2014: 235-236).

⁵ Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmeliğin 7. maddesine göre işveren; ekranlı araçlarla çalışmalarda riskler ve korunma yolları, doğru oturuş, gözlerin korunması, gözleri en az yoran yazı karakterleri ve renkleri, gözlerin, kas ve iskelet sisteminin dinlendirilmesi hakkında çalışanlara eğitim vermek zorundadır.

⁶ İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 6/3. maddesine göre ayrıca risk değerlendirmesi çalışmalarının koordinasyonu işveren veya işveren tarafından ekip içinden görevlendirilen bir kişi tarafından da sağlanabilir.

AB'nin 89/391 numaralı Direktifi işverenlerin risk değerlendirmesi yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Söz konusu yönerge, risk değerlendirme faaliyetini temel bir unsur olarak tanımlar ve temel adımları belirtir. Buna göre, a) tehlikeleri belirleme, b) çalışanların katılımı, c) tehlikenin kaynağında önlenmesi, d) dökümantasyon ve e) periyodik değerlendirmeler risk değerlendirme sürecinin temel aşamalarıdır (EU-OSHA, 2013).

Risk değerlendirmesi çeşitli aşamalardan meydana gelmektedir. Risk değerlendirmesi yapılırken dört aşama uygulanır. Bunlar sırasıyla; tehlikelerin tespiti için bilgi toplanması, tehlikelerin tespit edilmesi, risklerin belirlenmesi ve son aşama da risklerin değerlendirilmesidir.

4.1. Tehlikelerin Tespiti İçin Bilgi Toplanması

Diğer işyerleri gibi "ofis" işyerlerinde de risk değerlendirmesi yapılmadan önce ilk yapılacak işlem riskin kaynağı olan tehlikeler ile ilgili bilgilerin toplanmasıdır. Söz konusu bilgilerin neler olduğu İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 8. maddesinde tek tek sayılmıştır. Bu bilgiler içinde "ofis" işyerleri açısından gerekli olanları şu şekilde sıralayabiliriz: a) İşyeri bina ve eklentileri, b) İşyerinde yürütülen faaliyetler ile iş ve işlemler, c) İş ekipmanları, d) Kullanılan maddeler, e) Organizasyon ve hiyerarşik yapı, görev, yetki ve sorumluluklar, f) Çalışanların tecrübe ve düşünceleri, g) Çalışanların eğitim, yaş, cinsiyet ve benzeri özellikleri ile sağlık gözetimi kayıtları, h) Genç, yaşlı, engelli, gebe veya emziren çalışanlar gibi özel politika gerektiren gruplar ile kadın çalışanların durumu, ı) İşyerinin teftiş sonuçları, j) Meslek hastalığı ve iş kazası kayıtları, k) İşyerinde meydana gelen ancak yaralanma veya ölüme neden olmadığı halde işyeri ya da iş ekipmanının zarara uğramasına yol açan olaylara ilişkin kayıtlar, l) Ramak kala olay kayıtları, m) Ortam ve kişisel maruziyet düzeyi ölçüm sonuçları, n) Varsa daha önce yapılmış risk değerlendirmesi çalışmaları, n) Acil durum planları.

4.2. Tehlikelerin Tespit Edilmesi

Risk değerlendirmesinin ikinci aşamasında tehlikelerin tespiti amacıyla toplanan bilgiler ışığında; çalışma ortamında bulunan fiziksel, kimyasal, biyolojik, psikososyal, ergonomik ve benzeri tehlike kaynaklarından oluşan veya bunların etkileşimi sonucu ortaya çıkabilecek tehlikeler belirlenir ve kayda alınır. Ofis işyerleri için değerlendirme yapıldığında belirlenmesi gereken tehlikeler şunlardır: a) İşletmenin yeri ve plana uygun olmayan yerleştirilmemesinden kaynaklanabilecek tehlikeler, b) Yürütülecek her türlü faaliyet esnasında çalışma usulleri, vardiya düzeni, ekip çalışması, organizasyon, nezaret sistemi, hiyerarşik düzen, ziyaretçi veya işyeri çalışanı olmayan diğer kişiler gibi faktörlerden kaynaklanabilecek tehlikeler, d) Kuvvetli akım, aydınlatma, paratoner, topraklama gibi elektrik tesisatının bileşenleri ile ısıtma, havalandırma, atmosferik ve çevresel şartlardan korunma, drenaj, arıtma, yangın önleme ve mücadele ekipmanı ile benzeri yardımcı tesisat ve donanımlardan kaynaklanabilecek tehlikeler, e) Çalışma ortamına ilişkin hijyen koşullarından kaynaklanabilecek tehlikeler, f) Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yeterli eğitim almaması, bilgilendirilmemesi

4.3. Risklerin Belirlenmesi ve Kontrolü

Risk Değerlendirmesinin üçüncü aşaması risk belirlenmesi ve kontrolüdür. Bu süreç riski kontrol etmek için gereken kontrollerin ve süreçlerin belirlenmesi anlamına gelmektedir. Mevzuata göre riskin veya artan riskin kontrol edilmesi bir süreç olarak tanımlanmıştır (Akpınar ve Teoman, 2014; Officewise, 2008). İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 9. maddesine göre, çalışma ortamında bulunan fiziksel,

kimyasal, biyolojik, psikososyal, ergonomik ve benzeri tehlike kaynaklarının neden olduğu tehlikeler ile ilgili işyerinde daha önce kontrol, ölçüm, inceleme ve araştırma çalışması yapılır. Daha sonra bu tehlikelerin her biri ayrı ayrı dikkate alınarak bu tehlikelerden kaynaklanabilecek risklerin hangi sıklıkta oluşabileceği ile bu risklerden kimlerin, nelerin, ne şekilde ve hangi şiddette zarar görebileceği belirlenir. Bu belirleme yapılırken mevcut kontrol tedbirlerinin etkisi de göz önünde bulundurulur. Bu çalışmalardan sonra belirlenen riskler; işletmenin faaliyetine ilişkin özellikleri, işyerindeki tehlike veya risklerin nitelikleri ve işyerinin kısıtları gibi faktörler ya da ulusal veya uluslararası standartlar esas alınarak seçilen yöntemlerden biri veya birkaçı bir arada kullanılarak analiz edilir. Analiz edilen riskler, kontrol tedbirlerine karar verilmek üzere etkilerinin büyüklüğüne ve önemlerine göre en yüksek risk seviyesine sahip olandan başlanarak sıralanır ve yazılı hale getirilir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği'nin 10. Maddesine göre, risklerin belirlenerek kontrol altına alınma süreci dört temel aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla; planlama, risk kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması, risk kontrol tedbirlerinin uygulanması ve uygulamaların denetlenmesidir.

a) Planlama: Riskler önce analiz edilerek etkilerinin büyüklüğüne ve önemine göre sıralı hale getirilerek planlama yapılır.

b) Risk kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması: Bu aşamada hedef riskin tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Riskin tamamen ortadan kaldırılamaması durumunda ise riskin kabul edilebilir seviyeye indirilmesi için sırasıyla şu adımlar uygulanır: 1) Tehlike veya tehlike kaynaklarının ortadan kaldırılması, 2) Tehlikelinin, tehlikeli olmayanla veya daha az tehlikeli olanla değiştirilmesi ve 3) Riskler ile kaynağında mücadele edilmesi.

c) Risk kontrol tedbirlerinin uygulanması: Risk kontrolünün üçüncü aşamasında kararlaştırılan tedbirlerin iş ve işlem basamakları, işlemi yapacak kişi ya da işyeri bölümü, sorumlu kişi ya da işyeri bölümü, başlama ve bitiş tarihi ile benzeri bilgileri içeren planlar hazırlanır.

d) Uygulamaların izlenmesi: Bu son aşamada hazırlanan planların uygulama adımları düzenli olarak izlenir, denetlenir ve aksayan yönler tespit edilerek gerekli düzeltici ve önleyici işlemler tamamlanır.

Risk değerlendirmesi yapılırken birçok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler işyerinin faaliyet gösterdiği sektöre ve işyerinin büyüklüğüne göre değişiklikler gösterir. Sektörel risk değerlendirmeleri ile ilgili Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından örnek risk değerlendirme rehberleri yayınlanmaktadır. Bakanlık bu rehberlerin hazırlanma gerekçesinde "...sahadan alınan geribildirimler ve çalışmaların ticari amaçlar ile kullanılıyor olduğunun görülmesi nedeniyle iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi görevlendirme yükümlülüğünün yürürlüğe girmediği işyerleri için risk değerlendirmesi yerine geçmeyecek ancak çalışma ortamını iyileştirmeye yönelik kontrol listelerinin yayımlanmasına karar verilmiştir..." ifadelerine yer vermiştir. Bu rehberler arasında "ofis" işyerleri için kontrol listesi de yer almaktadır. Ofisler için düzenlenen örnek kontrol listesinde "ofis" işyerlerinin risk değerlendirmesi kapsamında kontrol edilecek konular onüç temel başlıkta toplanmıştır. Herbir temel başlığın kapsamında kontrol edilmesi gereken konular ayrıca ayrıntılı olarak açıklanmıştır (ÇSGB, 2013a). Buna göre ana başlıklar sırasıyla;

genel olarak riskler⁷; ofis düzeni⁸, elektrik sistemi⁹, makineler¹⁰, ofis/büronun bir yapının tümünde faaliyet göstermesi halinde asansörler¹¹, Ofis/büronun bir yapının tümünde faaliyet göstermesi halinde yangın sistemi¹², gürültü¹³, elle taşıma¹⁴, ekranlı araçlarla çalışma¹⁵, ergonomi ve monotom çalışma¹⁶, psikososyal etkenler¹⁷, kazalar ve hastalıklar¹⁸ ve son olarak da eğitim ve bilgilendirme¹⁹ olarak tespit edilmiştir (ÇSGB, 2013b).

⁷ Genel riskler başlığı altında; zeminin kayma veya düşmeyi önleyecek şekilde uygun malzeme ile kaplanmış olması, zeminde çökme, erime vb. deformasyonların bulunmaması, cam yüzeylerin uygun şekilde monte edilmesi, ofis içerisinde duvarlara monte edilmiş raflar, TV üniteleri veya diğer malzemeler çalışanların üzerine düşmeyecek şekilde sabitlenmesi, merdiven genişlikleri, basamak yükseklikleri ve trabzanlar uygunluğu, ofis içerisinde kullanılan mobilyalar düzenli olarak kontrol edilmesi, ofiste temizlikten sorumlu kişi/kişilerin belirlenmesi, çalışanların temizlikte kullanılan kimyasalların tehlikeleri ve kullanımı konusunda bilgilendirilmeleri, ofisin düzenli olarak havalandırılması, iklimlendirme cihazlarının düzenli kontrolleri, ofis içerisindeki sıcaklık ve nem ayarlarının uygunluğu, tüm alanlarda yeterli aydınlatmanın sağlanması, ofis içerisindeki çalışma alanlarında sigara içilmemesi, çay, kahve, yemek vb. ihtiyaçlar, çalışma alanlarından ayrı bir yerde hazırlanması kontrol edilmelidir.

⁸ Çalışanların, işlerini bitirdikten sonra bütün malzemeleri yerlerine yerleştirmeleri, ofis içerisindeki yerleşimin, çalışanların faaliyetlerini kısıtlamayacak şekilde tasarlanarak uygulanması ve ofiste kullanılan kablolu aletler takılma veya düşmeyi önleyecek şekilde kullanılması ele alınmalıdır.

⁹ Kaçak akım rölesi ile tüm sigortaların korunaklı yerlerde olması, sabit kurulumlar ve tesisatın, düzenli şekilde yetkili kişiler tarafından bakımının yapılması, elektrik/sigorta kutularının kilitli olması, açıkta kablo bulunmaması, kağıt vb. kolay tutuşabilir malzemeler kıvılcım yayabilecek cihaz/ekipman/cisimlerden uzakta muhafaza edilmesi gerekmektedir.

¹⁰ Elektrikli alet/ekipmanlar, üreticilerce sağlanan Türkçe kullanım kılavuzlarında belirtilen hususlara uygun şekilde kullanılması ve düzenli olarak kontrol edilmesi, çalışanların elektrikli aletlerin güvenli kullanımları ile ilgili bilgilendirilmeleri kontrol edilmelidir.

¹¹ Asansörlerin periyodik bakımları yapılmalı, asansör makine dairesine yetkisiz kişilerin girişi engellenmeli, asansör içerisinde bulunan havalandırma sistemi düzenli şekilde kontrol edilmelidir.

¹² Yangın merdiveni kapılarının/apartman kapısının/acil çıkışların kilitli olmaları, yangın merdiveninin kapıları/apartman kapısı/acil çıkış kapılarının dışarıya doğru açılmaları, yangın merdiveni kapıları/apartman kapısı/acil çıkışların önünde ve tüm yol boyunca kaçışı engelleyecek bir malzeme bulunmaması, kapı ve kaçış yollarını gösteren acil durum levhalarının uygun yerlere yerleştirilmeleri, yangın söndürücülerin kullanıma uygunluğu, acil duruma neden olan olaya ilişkin (yangın, gaz kaçağı, deprem vb.) telefon numaralarının görünür yer(ler)e asılmış olması gerekmektedir.

¹³ Ofis içerisinde; insanlardan, makine veya donanımlardan kaynaklanabilecek veya dış ortam kaynaklı gürültünün rahatsız edici düzeyde olmaması sağlanmalıdır.

¹⁴ Elle taşınmayacak kadar ağır yüklerin çalışanlarca kaldırılması engellenmeli, yüklerin elle taşınmasının da neden olabileceği kas iskelet sistemi hastalıklarına karşı çalışanlar bilgilendirilmelidir.

¹⁵ Ofiste kullanılan ekranlı araçlar uygun yerlere yerleştirilerek ekranlı araçların veya diğer ekipmanların uzun süreli kullanımından kaynaklanabilecek kas iskelet sistemi hastalıklarına karşı gerekli önlemler alınmalıdır.

¹⁶ Çalışanların uzun süre aynı pozisyonda veya fiziksel anlamda zorlayıcı çalışmaları (ağır yük kaldırma dahil) engellenmelidir. Çalışanlara yaptıkları işe uygun masa, sandalye veya destek ekipmanlar sağlanmalı, fazlaca yukarıya uzanmayı veya aşağıya eğilmeyi gerektiren işlerde çalışanların uzun süre hareketsiz aynı pozisyonda kalması engellenmelidir.

¹⁷ Çalışanlar, maruz kalabilecekleri olumsuz davranışlar (tehdit, hakaret vs.) karşısında nasıl davranacağı öğretilmeli, ofiste yürütülen işler ile ilgili çalışanların da görüşleri alınarak işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması hususunda katılımları desteklenmelidir. Çalışanlar; yetki, sorumluluk ve çalışma hedeflerini net olarak bilmeli ve çalışanlara, görev ve sorumlulukları haricinde talimat verilmemelidir.

¹⁸ Çalışanların işe giriş raporları ve periyodik kontrolleri yaptırılmalı, işyerindeki iş kazaları ve işe bağlı hastalıklar Sosyal Güvenlik Kurumuna rapor edilmeli, çalışanların karşı karşıya kaldıkları önceden olmuş kazalar veya işe bağlı hastalıklar incelenerek yeniden meydana gelmeleri önlenmelidir.

¹⁹ Çalışanlara (çıraklar ve genç çalışanlar da dahil olmak üzere) genel iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmiştir. Çalışanlar, yaptıkları iş konusunda eğitilmiş ve yönlendirilmiştir. Çalışanlar, özellikle kas iskelet sistemi hastalıklarından korunma konusunda bilgilendirilmiştir.

4.4. Risk Değerlendirmesi

4.4.1. Genel Olarak Risk Değerlendirmesi ve Risk Değerlendirme Yöntemleri

Risk değerlendirme “işyerlerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin, işçilere, işyeri ve çevresine verebileceği zararların ve alınacak önlemlerin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalar” olarak tanımlanmaktadır (Taşyürek, 2007). Risk değerlendirme faaliyetleri işverene; tehlikelerin tanınması, risklerin önceden belirlenmesi, çalışanlar için güvenli ortam tesisi, kazaların önlenmesi ile kayıpların azaltılması, kalite ve verim artışı sağlanması, saygınlık, proaktif yaklaşım, acil durumlara hazır olma ve görev paylaşımı gibi birçok konuda fayda sağlamaktadır (Kılıks, 2014: 86).

Risk değerlendirmesinin son aşaması olan değerlendirme aşamasında riskler değerlendirilir, prosedürler oluşturulur ve risk seviyelerinin kabul edilebilirlik düzeyleri²⁰ ele alınır. Kalan riskin kabul edilebilir olarak değerlendirilmesi, ihtiyaç duyulan her ilave risk kontrol önleminin belirlenmesi, risk kontrol önlemlerinin riski katlanılabilir bir seviyeye indirmeye yetip yetmeyeceğinin değerlendirilmesi yapılır. Bu aşamada, olayların ortaya çıkma olasılığı ve ortaya çıktığında maruz kalınabilecek sonuçlar belirlenir (Özkılıç, 2014: 106).

İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 11. maddesine göre, risk değerlendirme doküman²¹ haline getirilerek sayfaları düzenleyen kişiler tarafından paraflanıp, son sayfası imzalanır ve işyerinde saklanır.

Belgeleme ve saklama faaliyeti bunun dışında işçilerle olan *güvenlik iletişimini ve işyeri düzeyinde katılımı* daha kullanışlı hale getirir. Belgeleme ve saklama faaliyeti çerçevesinde işyerindeki eksiklikleri sakatlıkları tespit eden belgeler, işyerinde işlevsel bir güvenlik iletişimi, diğer taraftan iş sağlığı ve güvenliğinin işbirliği anlayışı temelinde yapılandırılması için vazgeçilmez bir unsurdur. Yine belgeleme ve saklama faaliyeti ayrıca *devletin denetimini etkili kılar ve bunun kolaylaşmasını sağlar*; özellikle risk değerlendirme hakkında olmak üzere belgelemeyle özetlenen bilgiler, amacına uygun bir denetim faaliyeti için müfettişlere önemli ipuçları verir (Kabakçı, 2009:195).

Günümüzde uygulanmakta olan risk değerlendirme yöntemlerinden başlıcaları şunlardır: Ön Tehlike Analizi, Risk Matrisi, checklist Yöntemi, Kinney Metodu, Hata Türü ve Etkileri Analizi, Hata Ağacı Analizi, Sapma Analizi. Bu yöntemlerin uygulanmasında olasılık tayininde teknik elemanların dikkatli olması ve Özellikle de olasılık ve istatistik teoremlerine yabancı olmaması gerekmektedir, aksi durumda bu yöntemler işletmeye hiçbir fayda sağlamayacak aksine zaman kaybına yol açacaktır (Özkılıç, 2007: 29-30).

²⁰ İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 4/b. maddesinde “kabul edilebilir risk seviyesi”, yasal yükümlülüklerle ve işyerinin önleme politikasına uygun, kayıp veya yaralanma oluşturmayacak risk seviyesi olarak tanımlanmıştır.

²¹ Dökümanda bulunması gereken asgari bilgiler şunlardır: a) İşyerinin unvanı, adresi ve işverenin adı, b) Gerçekleştiren kişilerin isim ve unvanları ile bunlardan iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi olanların Bakanlıkça verilmiş belge bilgileri, c) Gerçekleştirildiği tarih ve geçerlilik tarihi, d) Risk değerlendirme işyerindeki farklı bölümler için ayrı ayrı yapılmışsa her birinin adı, e) Belirlenen tehlike kaynakları ile tehlikeler, f) Tespit edilen riskler, g) Risk analizinde kullanılan yöntem veya yöntemler, h) Tespit edilen risklerin önem ve öncelik sırasını da içeren analiz sonuçları, ı) Düzeltici ve önleyici kontrol tedbirleri, gerçekleştirilme tarihleri ve sonrasında tespit edilen risk seviyesi,

4.4.2. Risk değerlendirmesinin yenilenmesi

İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 12. maddesinde risk değerlendirmesinin hangi hallerde yenileneceği sayılmıştır. Buna göre, yapılmış olan risk değerlendirmesi; tehlike sınıfına göre çok tehlikeli, tehlikeli ve az tehlikeli işyerlerinde sırasıyla en geç iki, dört ve altı yılda bir yenilenir.

Ayrıca, işyerinin taşınması veya binalarda değişiklik yapılması, işyerinde uygulanan teknoloji, kullanılan madde ve ekipmanlarda değişiklikler meydana gelmesi, iş kazası, meslek hastalığı veya ramak kala olay meydana gelmesi, çalışma ortamına ait sınır değerlere ilişkin bir mevzuat değişikliği olması ve işyeri dışından kaynaklanan ve işyerini etkileyebilecek yeni bir tehlikenin ortaya çıkması durumlarında risk değerlendirmesi yenilenir.

Ayrıca İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliğinin 12. Maddesine göre; (a) işyerinin taşınması veya binalarda değişiklik yapılması, (b) işyerinde uygulanan teknoloji, kullanılan madde ve ekipmanlarda değişiklikler meydana gelmesi, (c) üretim yönteminde değişiklikler olması, (ç) iş kazası, meslek hastalığı veya ramak kala olay meydana gelmesi, (d) çalışma ortamına ait sınır değerlere ilişkin bir mevzuat değişikliği olması, (e) çalışma ortamı ölçümü ve sağlık gözetim sonuçlarına göre gerekli görülmesi, (f) işyeri dışından kaynaklanan ve işyerini etkileyebilecek yeni bir tehlikenin ortaya çıkması durumlarında ortaya çıkabilecek yeni risklerin, işyerinin tamamını veya bir bölümünü etkiliyor olması göz önünde bulundurularak risk değerlendirmesi tamamen veya kısmen yenilenir.

4.4.3. Birden fazla işveren olması durumunda risk değerlendirmesi

Aynı çalışma alanını birden fazla işverenin paylaşması durumunda, yürütülen işler için diğer işverenlerin yürüttüğü işler de göz önünde bulundurularak ayrı ayrı risk değerlendirmesi gerçekleştirilir. İşverenler, risk değerlendirmesi çalışmalarını, koordinasyon²² içinde yürütür, birbirlerini ve çalışan temsilcilerini tespit edilen riskler konusunda bilgilendirir.

6331 sayılı Kanununun 23. maddesinde ve Yönetmelikte düzenlenen bu yükümlülük tartışmalıdır. *Özellikle iş merkezleri ve iş hanlarında çeşitli büyüklüklerde ve farklı konularda faaliyet gösteren işyerleri bulunmaktadır. Yönetimlerin aidaat toplamak konusunda bile sıkıntı çekerken iş sağlığı ve güvenliği konusunda uyarılara derhal uyulması gerçekçi görünmemektedir. Bakanlığın şikayetleri ne zaman değerlendirip gereğini yapacağı da belirsizdir (Özdemir, 2014:237)*

4.4.4. Bir işyerinde bir veya daha fazla alt işveren bulunması hali

Risk Değerlendirmesi Yönetmeliğinin 15. maddesine göre; bir işyerinde bir veya birden fazla alt işveren bulunması halinde, öncelikle her alt işveren yürüttükleri işlerle ilgili olarak gerekli risk değerlendirmesi çalışmalarını yapar veya yaptırır. Alt işverenlerin risk değerlendirmesi çalışmaları konusunda asıl işverenin sorumluluk alanları ile ilgili ihtiyaç duydukları bilgi ve belgeler asıl işverence sağlanır. Asıl işveren, alt işverenlerce yürütülen risk değerlendirmesi çalışmalarını denetler ve bu konudaki çalışmalarını koordine eder. Alt

²² Ayrıca birden fazla işyerinin bulunduğu iş merkezleri, iş hanları, sanayi bölgeleri veya siteleri gibi yerlerde, işyerlerinde ayrı ayrı gerçekleştirilen risk değerlendirmesi çalışmalarının koordinasyonu yönetim tarafından yürütülür. Yönetim; bu koordinasyonun yürütümünde, işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği yönünden diğer işyerlerini etkileyecek tehlikeler hususunda gerekli tedbirleri almaları için ilgili işverenleri uyarır. Bu uyarılara uymayan işverenleri Bakanlığa bildirir.

işverenler hazırladıkları risk değerlendirmesinin bir nüshasını asıl işverene verir. Asıl işveren; bu risk değerlendirmesi çalışmalarını kendi çalışmasıyla bütünleştirerek, risk kontrol tedbirlerinin uygulanıp uygulanmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar.

5.Risk Değerlendirmesi Yapılmaması Halinde Uygulanacak İdari Para Cezaları

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 26/1-ç maddesine göre, 2015 yılı için risk değerlendirmesi yapmayan işveren hakkında 3.700,00 TL, risk değerlendirmesi yaptırmayan işveren hakkında aykırılığın devam ettiği her ay için 5.550,00 TL idari para cezası uygulanacaktır. Ayrıca risklerin belirlenmesine yönelik gerekli kontrol, ölçüm, inceleme ve araştırmaları yapmayan işveren hakkında 1.849,00 TL idari para cezası uygulanacaktır.

Risk değerlendirmesinin yapılmamasından veya yapılmasındaki eksikliklerden dolayı sorumluluğun kimde olduğu tartışmalı bir konudur. Asıl olarak değerlendirildiğinde risk değerlendirmesi yapmak iş güvenliği uzmanının değil, işverenin yükümlülüğüdür. İşveren risk değerlendirmesini iş güvenliği uzmanının da içinde olduğu risk değerlendirme ekibi ile yapmaktadır. Doğal olarak bu ekibe teknik açıdan en önemli desteği verecek olan kişi iş güvenliği uzmanıdır. Bu nedenle iş güvenliği uzmanı gibi teknik görev yapan kişilerin sorumluluklarının daha belirgin hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır. *Dürüstlük kuralı gereği kendinden beklenen özeni göstermeyen teknik elemanın risk değerlendirmesindeki kusurundan işverene ve zarar görenlere karşı da şahsen sorumlu olacağı yönünde mutlaka yasal bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Bu tür düzenlemeler tarafları sorumlu davranmaya iterek mahkemelerin daha adil değerlendirme yapabilmesini kolaylaştıracak ve ilgililere hak ettiklerinden fazla sorumluluk yüklenmesini engelleyecektir (Özdemir, 2014:251).*

Sonuç

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile özel ve kamu sektöründe faaliyet gösteren tüm işverenlere önemli ve yeni yükümlülükler getirmiştir. Bu yükümlülüklerden en başta geleni ise risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmaktır. Risk değerlendirmesi yapmanın işverene sağladığı en önemli fayda işyerindeki risklerin saptanarak özellikle işkazası ve meslek hastalıklarının önlenmesi açısından güvenli işyeri ortamı sağlamasıdır.

6331 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre, kamu ve özel sektör işyerleri açısından risk değerlendirmesi yapma yükümlülüğü 01.01.2013 tarihinden itibaren başlamıştır. Ayrıca risk değerlendirmesi yaptırmamanın idari para cezaları da çok ağırdır.

Risk değerlendirmesini işveren kendi işyeri içinde kurduğu İş Sağlığı ve Güvenliği Biriminde (İSGB) görevli iş güvenliği uzmanı ile yapabileceği gibi Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi (OSGB) olarak özel sektörde faaliyet gösteren şirketlerden de sağladığı iş güvenliği uzmanı ile birlikte yapabilir.

Şu anda mevcut en önemli sorun, OSGB'lerin rekabete girmeleri nedeniyle özellikle risk değerlendirmesini özensiz ve çok ucuza yapmalarındadır. İşverenlerin bazıları da hem maliyetleri azaltmak hem de idari para cezalarından kurtulmak amacıyla rastgele düzenlenen bu risk değerlendirme raporlarına itibar etmektedirler. Bu durum işkazası ve meslek hastalığı risklerini önlemekten çok uzak bir tedbirdir.

Kaynakça

- Akpınar, Teoman ve Beyhan Çakmakkaya (2014) *İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İşverenlerin Risk Değerlendirme Yükümlülüğü*, **Çalışma ve Toplum**, 2014/1, [http://calismatoplum.org/sayi40/akpinar.pdf] (10.08.2014)
- Balkır, Gönül (2012) *İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkının Korunması: İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Organizasyonu*, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, 2012/1, 56-91
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2013) **Ofislerde Risk Değerlendirmesi Rehberi**, [http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/isggm.portal?page=rdr] (05.01.2014)
- European Union and Occupational Safety and Health Agency (EU-OSHA) (2013) **Analysis of the Determinants of Workplace Occupational Safety and Health Practice in a Selection of EU Member States**, [https://osha.europa.eu/en/publications/reports/analysis-determinants-workplace-OSH-in-EU] (05.07.2014).
- Ulucani H. Figen ve Zeyrek Serap (2012) **Ofislerde İş Sağlığı ve Güvenliği**, İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara. [http://www.isgum.gov.tr/rsm/file/isgdoc/IG14-ofislerde_isg.pdf] (05.07.2014).
- Health and Safety Executive (2007) **Ofis İşletmelerine Yönelik Örnek Risk Değerlendirmesi**, [http://www.hse.gov.uk/risk/casestudies/pdf/office.pdf] (01.07.2014)
- International Labour Organization (ILO) (2001) **Guidelines on Occupational Safety and Health Management Systems**, Geneva ILO Safework, 2001, Glossary, 19-20
- International Labour Organization (ILO) (2010) **List of Occupational Diseases- Revised**. [http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@safework/documents/publication/wcms_125137.pdf] (06.07.2014)
- International Labour Organization (ILO) (2013), **Safety and Health At Work**, [http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm] (01.06.2014).
- İstanbul Sanayi Odası (ISO) (2011) **Risk Yönetimi - Prensipler ve Kılavuzlar Standartı ISO 31000:2011**, [https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:31000:ed-1:v1:en] (01.07.2014)
- The International Social Security Association (ISSA) (2008) **A Dynamic Vision of Prevention, World of Work, No. 63**, August, [http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/documents/publication/wcms_099048.pdf] (03.07.2014)
- Kabakçı Mahmut (2009) **AB İş Hukukunda İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğiyle İlgili Temel Yükümlülükleri ve Türk Mevzuatının Uyumunu**, Beta Yayınları, İstanbul
- Kapar, Recep (2005) **Sosyal Korumanın İşgücü Piyasasına Etkisi**, Birleşik Metal İş Yayın No:17/2005, 3-9
- Karadeniz, Oğuz (2012), *Dünya'da ve Türkiye'de İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ve Sosyal Koruma Yetersizliği*, **Çalışma ve Toplum**, 2012/3, 17
- Kılıks, İlknur (2014) **İş Sağlığı ve Güvenliği**, Dora Yayıncılık, Bursa

- Officewise (2008) **A Guide to Health and Safety in the Office**, Australian Government-Comcare, [http://www.comcare.gov.au/__data/assets/pdf_file/0006/39570/Officewise_OHS1_Apr_10.pdf] (02.07.2014)
- Özlem Özkılıç (2005) **İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri ve Risk Değerlendirme Metodolojileri**, TİSK Yayını No: 246, Ankara, 48.
- Özkılıç, Özlem (2014) **Risk Değerlendirmesi**, Tisk Yayın No: 338, Ankara, 106.
- Özkılıç, Özlem (2007) KOBİ'lerde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetimi ve Risk Değerlendirme Kavramı, **İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi**, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını, (36)-7,
- Pickett H. Spencer (2010) **The Internal Auditing Handbook**, 3. Edition, Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- SGK İstatistik Yıllıkları, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013 ve 2014
http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari (10.03.2015)
- Süzek, Sarper (2012), **İş Hukuku**, Beta Yayıncılık, İstanbul
- Taşyürek, Mustafa (2007) **Küçük İşyerlerinde Risk Değerlendirmesi Nasıl Yapılmalı?**, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Beş Adımda Risk Değerlendirmesi, Ankara, Yayın No: 140,
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2014) **İşkazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırma Sonuçları 2013**, Ankara 2014.
[http://www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/upload/yayinrapor/2013_ISKAZALARI_VE_SAGLIK_PROBLEMLERI_RAPORU.pdf] (01.08.2014)
- Vatansver, Çiğdem (2014) Risk Değerlendirmede Yeni Bir Boyut: Psikososyal Tehlike ve Riskler, **Çalışma ve Toplum**, 2014/1. [http://calismatoplum.org/sayi40/vatansver.pdf] (02.08.2014)
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu,
[http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.6331&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=6331] (01.06.2014)
- İş Sağlığı Ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği,
[http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121226.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121226.htm] (01.07.2014)
- Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmeliği,
[http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.17288&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ekranli%C4%B1%20ara%C3%A7lar] (01.07.2014)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirme Yönetmeliği,
[http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.16925&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C4%B0%C5%9E%20SA%C4%9ELI%C4%9EI%20VE%20G%C3%9CVENL%C4%B0%C4%9E%C4%B0] (01.07.2014)